

Իրադարձության արժևորման չափանիշների ուսումնասիրություն

Լ.Ա. Հարությունյան

Հայաստանի Պետական Տնտեսագիտական Համալսարան

Paper received 19.06.17; Accepted for publication 05.06.17.

Ամփոփում. Հոդվածում ուսումնասիրվում են այն հիմնական արժևորման հնարները, որոնց դիմում են լրագրողները՝ ՉԼՄ-ներում տարբեր տնտեսական իրադարձություններ ներկայացնելիս: Արժևորման կատեգորիան սերտորեն կապված է իրադարձության հետ: Դրա ուսումնասիրության տարբեր մոտեցումներից առավել հետաքրքրական է գործաբանականը, քանի որ այն կապված է խոսակցի վրա ազդեցություն թողնելու գործոնի հետ: Արժևորումն ուղղակիորեն ներգործում է հասարակության արժեհամակարգի և կարծրատիպերի ձևավորման գործընթացի վրա: Այն ազդում է այն իմաստով, որ, ինչ-որ բան գնահատելով, խոսակցին ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն որոշակի կերպով ներկայացնում է այդ առարկան, երևույթը, իրադարձությունը: Լուսաբանելով տնտեսական իրադարձությունը՝ հասցեագրողը կիրառում է լրագրողական մի շարք հնարներ՝ նշույթավորված բառապաշար, փոխաբերություններ, մեջբերումներ, որոնք այս դեպքում իրականացնում են արժևորման, արտահայտչականության ու հիմնավորման գործառնություններ: Այս միջոցներով լրագրողը փորձում է ազդել հասցեատիրոջ վրա, իրեն ցանկալի՝ արժևորման ներգործություն ունենալու նպատակով:

Հանգուցային բառեր: արժևորում, տնտեսական իրադարձություն, նշույթավորված լեզվամիավորներ, փոխաբերություն, մեջբերումներ

Լրագրողները, ՉԼՄ-ներում լուսաբանելով այս կամ այն իրադարձությունները, արդեն իսկ որոշակի գնահատողական վերաբերմունք են ցուցաբերում դրա նկատմամբ: Ամեն մի իրադարձության մասին տեղեկություն մեկնարկում է թեմայի անվանմամբ՝ վերնագրով, որը ցուցանում է եղելությունը, ինչպես նաև դրա արդյունքը կամ հետևանքները և կրում է որոշակի հուզարտահայտչական նրբերանգ: Այնուհետև քննարկվում են մանրամասներ, նշվում են մասնակիցները, տեղը և ժամանակը, մեկնաբանվում են պատճառները, ընդհանուր առմամբ, ապահովելով հենքային գիտելիք տվյալ իրադարձության վերաբերյալ: Այսպիսով՝ ՉԼՄ-ները ուշագրավ են դարձնում իրադարձությունը՝ ի սկզբանե ընթերցողի համար ստեղծելով որոշակի հարթակ արժևորման, ինչպես նաև վերջինիս դիրքորոշումը որոշարկելու նպատակով:

Լեզվի իմաստային կարևորագույն կատեգորիան՝ արժևորումը, սերտորեն կապված է իրադարձության հետ:

Արժևորումն անմիջականորեն փոխկապված է նորմայի՝ բարոյական, էթիկական, գեղագիտական չափանիշների հետ: Այն համամարդկային արժեհամակարգի և օբյեկտիվ կամ երևակայական իրականության անհատական ձգտումների փոխազդեցությունն է [1]: Հաղորդագրություն ուղարկողը արժևորման օգնությամբ իր արտահայտած միտքը հարաբերակցում է ոչ միայն նորմայի, այլև, ընդհանրապես, առարկայի գոյության կամ բացակայության հետ [3, էջ 63 – 65]:

Արժևորումը նվիրված աշխատություններում դա սահմանվում է որպես յուրատեսակ եղանակավորող շրջանակ, որի հիմքում A r B բանաձևն է, որտեղ A–ն արժևորման սուբյեկտն է (արտակա կամ ներակա ներկայացված անհատը կամ հասարակությունը, որի տեսանկյունից էլ կատարվում է արժևորումը), B–ն՝ առարկան, իրադարձությունը, իրերի դրությունը, որոնց վերաբերում է արժևորումը, r–ն՝ գնահատողական վերաբերմունքը, որը «լավ/վատ» չափանիշն ունի: Այսպիսով՝ արժևորման հիմնական տարրերն են սուբյեկտը և օբյեկտը: Բացի դրանից, արժևորման եղանակավորող շրջանակի մեջ, որպես կանոն, մտնում են արժևորման սանդղակը և կարծրատիպերը, որոնք ուղղորդում են արժևորելու խոսողների հասարակական պատկերացումները [4, էջ 11–12]:

Արժևորման կատեգորիայի ուսումնասիրության տարբեր մոտեցումներից առավել հետաքրքրական է գործաբանականը, որը կապված է խոսակցի վրա ազդեցություն թողնելու գործոնի հետ: Այս դեպքում արժևորումն արտացոլում է իրադարձության գործաբանական տեսանկյունը [5]: Արտացոլելով անհատի ճաշակն ու հետաքրքրությունները՝ արժևորումը սերտորեն զոդված է խոսքային ակտի հաղորդակցական նպատակին: Ըստ Չ. Սթիվենսոնի՝ արժևորման ազդեցությունը սահմանափակվում է հասցեատիրոջ հոգեբանական վիճակով: Արժևորումն ազդում է այն իմաստով, որ, ինչ-որ բան գնահատելով, խոսակցին ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն որոշակի կերպով ներկայացնում է այդ առարկան, երևույթը, իրադարձությունը:

Լեզվաբանական տեսանկյունից, հետաքրքրական է տնտեսական իրադարձության ամբողջական անվանումը նշույթավորված լեզվամիավորներով, քանի որ վերջիններս իմաստային կառուցվածքում առկա արժևորող նշույթների շնորհիվ որակում են իրադարձությունը՝ տալով սեղմ, բայց միաժամանակ չափազանց բովանդակալից տեղեկություն: Օրինակ՝

The **collapse** of Lehman Brothers, a sprawling global bank, in September 2008 almost brought down the world's financial system. [8]

Հոդվածի առաջին իսկ նախադասությունից, collapse բառույթի շնորհիվ, որի սահմանումն է՝ a sudden, complete failure, breakdown, իսկույն ընկալում ենք՝ վերոնշյալ զարգացող բանկը հանկարծակի տապալվել է, և, համապատասխանաբար, ստանում ենք տվյալ իրադարձությանը հարիր բնութագրերի ամբողջական պատկերը:

Հաջորդ նախադասության մեջ folly բառով, որի սահմանումն է՝ a foolish action, mistake, idea, etc., որպես չարդարացված քայլ ենք ընկալում կենտրոնական բանկի և այլ կարգավորող կազմակերպությունների կողմից մեծաքանակ վարկերի տրամադրումը, որի հետևանքով էլ տեղի է ունեցել Lehman Brothers-ի տապալումը՝

Central bankers and other regulators also bear blame, for it was they who tolerated this **folly**. [8]

Ուսումնասիրենք հաջորդ նախադասությունը: Boom լեզվամիավորի միջոցով, որի սահմանումն է՝ a time of economic prosperity, a sudden increase, as in popularity, լրագրողը միտում ունի ընթերցողին փոխանցելու տեղեկություն Չինաստանի առցանց

առևտրի կտրուկ աճի, ապա նաև հայտնի ընկերությունների համագործակցության մասին, որն արդյունք է վերոնշյալ տնտեսական վերելքի.

China's e-commerce boom also factored into a new partnership between Dentsu's Carat, Mondelez and internet giant Tencent to work together on data, research and content. [6]

Այսպիսով՝ որոշ լեզվամիավորներ, որոնց իմաստային կառուցվածքին բնորոշ է արժևորման ինչ-ինչ երանգավորում, կիրառվում են տնտեսական աշխարհի մի շարք դրական կամ բացասական փոփոխություններ անվանելու համար: Տնտեսական իրադարձությունը անվանելով և հետևաբար՝ որակելով այն նշութավորված լեզվամիավորով, հոդվածագիրն արդեն իսկ արժևորում և դասակարգում է դա՝ ըստ տվյալ հասարակությանը հարիր արժեհամակարգի և կարծրատիպերի: Այս կերպ լրագրողը կանխավ սահմանում է տվյալ իրադարձության հետ կապված տեղեկույթի ընկալումը: Այս լեզվամիավորներից յուրաքանչյուրն առանցքային է արժևորում իրականացնելու գործընթացում, քանի որ ներունակորեն պարունակում է մի ամբողջական տեղեկություն, դատողություն և համոզման առանձնահատուկ ուժ՝ ուրույն ազդեցություն թողնելով ընթերցողի վրա:

Ե. Բեյասևկայան նշում է, որ ՉԼՄ-ների հաղորդագրությունները նպատակաուղղված կերպով են կառուցվում՝ ըստ որոշակի ճանաչողական կադապարների: Համաձայն առաջին կադապարի՝ ամփոփ տեղեկատվական հաղորդագրության մեջ ներմուծվում է հուզական-արժևորող բառապաշար: Նշվում է, որ նույնիսկ առանձին արժևորող բառերի կիրառումը չեզոք տեքստում թույլ է տալիս էականորեն փոխել ի սկզբանե չեզոք կերպով նկարագրվող իրադարձությունը՝ հաղորդելով դրան պահանջվող գնահատողական նրբերանգ: Լրագրողի կողմից իրադարձությունների մեկնաբանման երկրորդ կադապարը ենթադրում է տեքստում փոխաբերությունների կիրառում: Մեկնաբանման երրորդ կադապարը բնութագրվում է մեջբերումների օգտագործմամբ: Առանձին բառեր կամ ոչ ընդարձակ արտահայտություններ, ամբողջացնելով մեջբերված հայտարարությունների իմաստը, համարվում են շատ հարմար հնար ողջ տեքստի արժևորումը ձևավորելու համար: ՉԼՄ-ներում իրադարձությունների մեկնաբանման չորրորդ կադապարը նոր վարկանշային սանդղակների ներմուծումն է, ինչը թույլ է տալիս արմատապես փոխել ընթերցողի վերաբերմունքը նկարագրվող դեպքերի նկատմամբ [2, էջ 5-11]:

Քննարկենք մեկ օրինակ՝ վերլուծելու համար վերոնշյալ հնարներն ու միջոցները, որոնց դիմում է հոդվածագիրը հասցեատիրոջ վրա իրեն ցանկալի՝ արժևորման ներգործությունն ունենալու նպատակով: Հոդվածը, որին ցանկանում ենք անդրադառնալ, վերաբերում է Մեծ Բրիտանիայի՝ Եվրամիության կազմից դուրս գալու հանրաքվեի հետևանքներին, մասնավորապես՝ երիտասարդների բողոքի ցույցին և, հետևապես, սերունդների տարանջատման խնդրին: Հրապարակման վերնագիրը հարցական նախադասություն է, որի միջոցով հեղինակը փորձում է ընթերցողի մեջ հետաքրքրություն արթնացնել արժարժվող հարցի նկատմամբ, միաժամանակ, generation gap բառակապակցությունը իրազեկել սերունդների միջև առկա տարածայնությունների մասին:

Brexit: How much of a generation gap is there?

Ներածական մասից հասցեատերը տեղեկանում է, որ Միացյալ Թագավորության՝ Եվրամիության կազմում մնալու կողմնակիցները՝ երիտասարդները, մեղադրում են տարեցներին հանրաքվեի նման արդյունքի համար: Այստեղ եզրափակիչ հարցական նախադասությունը, լինելով տեղեկույթի էլակետ, կատարում է իր բնականոն գործառնությունը. առաջադրվում է հարց՝ պարզելու համար, թե որքանով է տարիքային գործոնն անդրադարձել հանրաքվեի արդյունքի վրա:

Many young Remain supporters have been blaming older voters for Brexit. But was there really a generational divide?

Այնուհետև հասցեագրողը դիմում է բավական հմուտ հնարի՝ մեջբերելով որոշակի անձանց խոսքը:

Remain supporter Elizabeth Mayfield, 19, looked on in despair as the referendum results came in.

And she knew who she blamed - an older generation that she sees as having secure jobs and gold-plated generous pensions, people who had caused house prices to soar and plunged the country into debt.

"I'm annoyed that baby boomers have messed things up for us again," says Mayfield, a student at Staffordshire University.

"They've voted for something that's not going to really affect them. They're not going to have to deal with the consequences."

Despair (հուսահատ) բացասական հարանշանակությամբ լեզվամիավորի կիրառմամբ հրապարակման հեղինակը փորձում է հասցեատիրոջը փոխանցել մի երիտասարդ աղջկա հիասթափության զգացումն ավագ սերնդի նկատմամբ: Աղջկա կարծիքով՝ տարեցներն ապահովված են կայուն աշխատանքով, ստանում են բարձր կենսաթոշակ (gold-plated և generous բառերի օգնությամբ արտացոլվում է տարեց մարդկանց բավական բարեկեցիկ ապրելակերպը), սակայն նրանց դիրքորոշման հետևանքով բարձրացել են բնակարանների գները (to soar բայը շեշտադրում է զգալի աճի գործոնը), և երկիրը ներքաշվել է պարտքերի մեջ (plunged բայը նույնպես ունի բացասական արժևորում): Այնուհետև մեջբերվում է աղջկա խոսքն ուղղակիորեն. նա արտահայտում է իր զայրույթը՝ ավագ սերնդին կոչելով baby boomers : Ինչպես հայտնի է, նշյալ արտահայտությամբ որակվում է բնակչության այն խումբը, որ ծնվել է 1946-1964 թթ. Եվրոպայում և Հյուսիսային Ամերիկայում և համարվում է հասարակության արտոնյալ շերտ, քանի որ օգտվում է հետպատերազմյան տարիներին սահմանված՝ կառավարության նպաստներից և աջակցությունից գրեթե բոլոր ոլորտներում՝ բնակարանային հարց, կրթություն, բարձր եկամուտ: Աղջիկը վրդովված է, քանի որ տարեցներն ամեն ինչ տակն ու վրա են արել (have messed things up for us again), սակայն դրա հետևանքներն իրենք չէ, որ կրելու են:

Այնուհետև հոդվածագիրը մեջբերում է Թ-վիթեր սոցիալական կայքում տեղ գտած մի երկտող, ընդգծելով, որ նմանատիպ բովանդակությամբ նշումներ սոցիալական կայքերում վաղուց արդեն կրկնելիքի նման տարածված են (a common refrain): Հասցեագրողն այս հնարի գործադրմամբ նպատակ է հետապնդում դժգոհության ընդհանրական պատկերը փոխանցել հասցեատիրոջը, և, այս առումով,

ներքոհիշյալ մեջբերումների ներառումը լրագրողի կողմից կրում է գաղափարախոսական բնույթ: Մասնավորապես՝ Բրեքզիտը կկործանի մի ողջ սերնդի սպազան, հեզնալից շնորհակալություն □baby boomers□ սերնդին, որին հաջորդող փոխաբերական բառակապակցությունը՝ the last nail in my generation's coffin էլ ավելի է ուժգնացնում ներկայացվող դժգոհությունները.

It has been a common refrain on social media. Brexit would ruin "a whole generation's future despite them voting against", said one Tweeter. Another added: "Thank you baby boomers for the last nail in my generation's coffin."

Հոդվածագիրը մեջբերում է նաև □The Financial Times□ սոցիալական կայքի՝ լայնորեն տարածված մի մեկնաբանություն, ըստ որի՝ ազատությունը կորզվել է (snatched away) մի սերնդից, որ առանց այն էլ արդեն խեղդվում է իր նախնիներից ժառանգած պարտքերի մեջ:

A screen grab of a comment on the Financial Times website was widely shared. Young people's freedom of movement, it said, had been (snatched away from "a generation that was already drowning in the debts of our predecessors".

Գաղափարախոսական գործառույթի իրականացումը շարունակելով՝ հասցեատերն անդրադառնում է նաև նախորդիվ անցկացված հարցումներին, ապա նշում, որ, համաձայն դրանց,

տարիքային գործոնն իրոք մեծ ազդեցություն է ունեցել հանրաքվեի արդյունքի վրա, քանի որ տարեցների մեծ մասը հավանություն է տվել Եվրամիության կազմից դուրս գալու առաջարկին: Ավաճը հաստատվում է նաև մեջբերված գծանկարի օգնությամբ.

A survey by Lord Ashcroft of 12,369 referendum voters after they had cast their ballot suggested that the older they were, the more likely they were to have voted Leave. [7]

Լրագրողը չի շրջանցում անգամ 2011 թ. մարդահամարի վերաբերյալ տեղեկատվությունը, որտեղ պատկերը նույնն է: Պրոֆեսոր Ռոբ Ֆորդի կարծիքով՝ այն վայրերում, որտեղ մեծաթիվ են տարեց մարդիկ, քվեարկության արդյունքը Եվրամիության կազմից դուրս գալու օգտին է, մինչդեռ երիտասարդներով խիտ բնակեցված վայրերում պատկերը հակառակն է:

Այսպիսով՝ ինչպես տեսնում ենք, դիտարկվող հոդվածում հասցեագրողը կիրառում է լրագրողական մի շարք հնարներ (նշույթավորված բառապաշար, փոխաբերություններ), այդ թվում՝ մեջբերումներ, որոնք այս դեպքում իրականացնում են արժևորման, արտահայտչականության ու հիմնավորման գործառույթներ՝ ազդելով հասցեատիրոջ վրա, փոխելով նրա վերաբերմունքը տարեցների նկատմամբ և նրա համար ընկալելի դարձնելով դիրքորոշումը Բրեքզիտի արդյունքի վերաբերյալ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Арутюнова Н.Д. Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт. М.: Наука, 1988. – 341 с.
 2. Беляевская Е.Г. Медийный дискурс: когнитивные модели интерпретации события (на материале английского языка) // Вопросы когнитивной лингвистики. 2015. N 3 (44). – с. 5-13.
 3. Владимирская Л.М., Хантакова В.М. Оценочный компонент в реализации коммуникативных интенций // Герценовские чтения. Иностранные языки. Материалы конференции. СПб.:Изд. РГПУ им.А.И. Герцена, 1998. – с. 63–65.

4. Вольф Е.М. Функциональная семантика оценки. М.: Наука, 1985. – 228 с.
 5. Стивенсон Ч. Некоторые прагматические аспекты значения // Новое в зарубежной лингвистике, вып. 16. М.: Прогресс, 1985. – с. 129–154.
 6. www.adage.com, November 25, 2015.
 7. www.bbc.com June 24, 2016.
 8. www.economist.com, September 7, 2015.

REFERENCES

1. Arutyunova, N.D. Types of Linguistic Meanings: Evaluation. Event. Fact. M., Nauka, 1988. – 341 P.
 2. Belyaevskaya, E.G. Media Discourse: Cognitive Models Used to Interpret Events (based on British and American quality press)// Voprosi kognitivnoy lingvistiki. 2015. N 3 (44). – P. 5-13.
 3. Vladimirskaya, L.M., Khantakova, V.M. Evaluative Component in the Realization of Communicative Intentions //

Gertsenovskiyе chteniya. Inostranniyе Yaziki. Materiali Conferencii. SPb.: RGPU im. A.I. Gerstena, 1998. – P. 63–65.
 4. Volf, E.M. Functional Semantics of Evaluation. M., Nauka, 1985. – 228 P.
 5. Stivenson, Ch. Some Pragmatic Aspects of Meaning // Novoye v zarubezhnoy lingvistike. M., Progress, Is. 16, P. 129– 154.

Research of events' evaluation criteria

L. A. Harutyunyan

Abstract. The present paper addresses the basic evaluation tools applied by the journalist to highlight economic events. The category of evaluation is considered to be one of the most important factors of any economic event. Among the existing approaches to the theory of evaluation, the pragmatic aspect is considered to be the most interesting one, as it is related to the factor of the influence on the addressee. Evaluation directly impacts on the formation of the society's evaluation and stereotype system. Through evaluation the addresser explicitly or implicitly presents an object, phenomenon, or an event. When highlighting an economic event, the journalist uses a wide array of techniques and tools, such as evaluative lexical units, metaphor, citations, which, in this case, perform evaluative, expressive and argumentative functions. Via these tools, the addresser tries to predetermine or change the reader's attitude and disposition to the current economic changes.

Keywords: evaluation, economic events, evaluative lexical units, metaphor, citations.

Исследование критерий оценки события

Л. А. Арутюнян

Аннотация. В статье делается попытка выявить наиболее существенные оценочные средства, используемые журналистами при освещении экономических событий в СМИ. Категория оценки тесно связана с событием. Из существующих подходов к теории оценки наиболее интересным представляется прагматический аспект, так как он связан с фактором воздействия на адресата. Оценка непосредственно влияет на процессы формирования оценочной шкалы и стереотипов общества. Оценивая что-либо, адресант эксплицитно или имплицитно репрезентирует данный предмет, явление, событие. Освещая экономические события, журналист применяет ряд средств, таких как оценочную лексику, метафору, цитаты, которые, в этом случае, реализуют оценочную, экспрессивную и аргументирующую функции. Посредством таких приемов адресант пытается предопределить или изменить отношение адресата к освещаемым экономическим событиям.

Ключевые слова: оценка, экономическое событие, оценочная лексика, метафора, цитаты.